

RAZLIKE MEĐU OVISNICIMA DELINKVENTIMA S OBZIROM NA DIREKTNU I INDIREKTNU INVOLVIRANOST U KRIMINALITET VEZAN UZ DROGU

Ksenija Butorac

Centar za prevenciju ovisnosti Grada Zagreba

Ljiljana Mikšaj Todorović

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

Odsjek za poremećaje u ponašanju

SAŽETAK

Postoji velik broj mogućih hipoteza koje objašnjavaju povezanost između kriminaliteta i droge, ali autori elaboriraju one koje zastupaju mišljenje da kriminalitet prethodi i uzrokuje zlouporabu droga. Svrha ove studije je ispitivanje kakva je kriminalna karijera i koje droge koriste mladi delinkventi, kako bi se ustanovilo je li njihov kriminalni prijestup, zbog kojega su i svrstani u uzorak, imao za cilj osiguravanje sredstava za nabavu droge (indirektni kriminalitet).

Uzorak je sastavljen od 268 ispitanika, oba spola, mladih od 35 godina, koji su, u šestomesečnom razdoblju, bili registrirani u 6. Policijskoj upravi u Republici Hrvatskoj zbog počinjenih prijestupa i koji su, također, ovisnici o drogama.

Povezanost između varijabli koje se bave pitanjem jesu li ispitanici počinili kazneno djelo s ciljem da si osiguraju sredstva za nabavu droge i varijabli koje opisuju njihovo prethodno kriminalno ponašanje i vrstu droge koju konzumiraju, testirana je hi – kvadrat testom. Iako dobiveni rezultati potvrđuju spomenute hipoteze, autori žele naglasiti da veza između kriminaliteta i ovisnosti nije dovoljno jasna.

Iako postoje značajne razlike između etiologije delinkventnog ponašanja i zlouporabe droga, činjenica je da jedan oblik ponašanja značajno povećava vjerojatnost razvoja nekog drugog oblika ponašanja.

Ključne riječi: droga, ovisnici, kriminalitet

1. UVOD

Mnoge studije pokušavaju otkriti pokazuju li osobe upletene u kriminalitet povezan s drogom kriminalno ponašanje prije zlouporabe droga i vodi li zlouporaba droga u činjenje kaznenih djela. Veza između droge i kriminaliteta može se, pojednostavljeno rečeno, svesti na tri hipoteze:

- uporaba droga uzrokuje kriminalitet,
- kriminalitet uzrokuje uporabu droga i
- kriminalizacija droga uzrokuje kriminalitet.

Prva hipoteza da uporaba droga uzrokuje kriminalitet ima dvije izvedenice:

- 1) farmakološki učinci stanovite droge mogu proizvesti nasilna (kaznena) djela
- 2) prohibitivna cijena nekih droga uzrokuje činjenje kaznenih djela kao izvor prihoda

U prvoj polovici 20. stoljeća istraživanja upućuju na konstataciju kako ovisnost vodi u kriminalnu aktivnost (Dai, 1937; Pescor, 1938; Tappan, 1960). Uzimanje droga destruktivno djeluje na kontrolne mehanizme osobe, njene mogućnosti

procjene i motivacijske procese, što sve pogoduje pojavi kriminalnog ponašanja. Jednako tako, ovisnici o drogama trebaju znatna financijska sredstva za nabavu droge do kojih nisu u stanju doći isključivo legalnim putem. Konačno, prilikom nabave droge ovisnik je prisiljen komunicirati s osobama koje pripadaju kriminalnim subkulturama.

Jednom rječju, oni s vremenom izmiču uobičajenim mehanizmima društvene kontrole što ih približava kriminalnoj aktivnosti.

Druga hipoteza koja tvrdi kako kriminalitet uzrokuje uporabu droga temeljena je na argumentu da uključenost u kriminalnu aktivnost omogućuje kontakt koji pridonosi uporabi droga (Watters i sur., 1985).

Treća hipoteza da kriminalizacija droga uzrokuje kriminalitet usredotočena je na obrazloženje da je kazneno pravosuđe odgovorno za pogoršanje stanja u svezi droga, pa i za stvaranje veze između droge i kriminaliteta (Schur, 1962; Nadelmann, 1988). Izvedenica ove hipoteze je sustavni model koji implicira da je nasilje samo po sebi suštinsko kod uporabe i distribucije droga (Goldstein, 1985).

S obzirom na temu ovoga rada veća pozornost bit će posvećena drugoj hipotezi u svjetlu verifikacije ili odbacivanja.

Procjene, naime, pokazuju da se u drugoj polovici 20. stoljeća događaju značajne promjene u kriminalnoj aktivnosti vezanoj za ovisništvo. Još su Chein i Rosenfeld (1957:60) procijenili da su tri četvrtine ovisnika o heroinu u New Yorku ranije postali delinkventi. U uzorku od 3500 ovisnika skoro svi su bili pripadnici delinkventnih skupina te imali delinkventna udruženja i interese. Chein, Gerard, Lee i Rosenfeld (1964) zaključuju da ljude s kriminalnom prošlošću privlači uporaba droga koja ih vodi mnogo dublje unutar kriminalne subkulture kako bi održali svoju skupu naviku.

O' Donnel (1996:380) proučavao je 212 ovisnika u Lexingtonu (SAD) i našao da je 37% njih uhićeno prije nastupanja ovisnosti. Međutim, detaljna analiza podataka pokazala je da je godina ovisnosti bila krucijalna varijabla. Autor je zaključio da, što je mlada dob u kojoj pojedinac postaje ovisnikom, to je veća mogućnost da će osoba biti uhićena prije nastupanja ovisnosti. Pri tome potrebno je razlikovati i tipove ovisnika. Većina je istraživača u svojim uzorcima imala ovisnike o opijatima. Njihovi rezultati pokazuju da je značajan broj ispitanika bio kriminalno registriran prije prve uporabe droga (Nash, 1968; Ball,

Chambers i Ball, 1968: 175; Chambers i Moffet, 1969; Voss i Stephens, 1973:195; Lukoff, 1973; Morgan, 1995:9). Temeljem takvih podataka Morgan (1995) zaključuje da je ovisnost proizvod delinkventnog životnog stila, prije nego uzrok kriminalnog ponašanja. Wardlaw (1978) smatra da je njegovim istraživanjem potvrđena pretpostavka da kriminalni životni stil per se značajnije pridonosi kriminalitetu ovisnika od same zlouporabe droga, što potvrđuje protok vremena između prve osude nevezane uz zlouporabu droga i osude za kazneno djelo glede zlouporabe droga (od dvije do pet godina). Naime, velik udio ovoga kriminaliteta je, zapravo, povećanje prethodne kriminalne aktivnosti i ne može se jednoznačno pripisati ovisničkom ponašanju. Premda ovisnici čine kaznena djela, znatan udio njih činio je kaznena djela mnogo godina prije ozbiljne uključenosti u zlouporabu droga. Pri tome ne želimo osporavati činjenicu da je određeni, nepoznati broj ovisnika prisiljen činiti imovinske delikte upravo radi ekonomike tržišta drogom i prohibitivne politike društva. Postotak ovisnika s kriminalnom aktivnošću prije konzumiranja droge raste kao čimbenik rizika da će upravo zbog svog ovisništva dvostruko više činiti kaznena djela nego ranije (Wardlaw, 1978:8). Činjenica da je dob nastupanja ovisnosti sve niža ima veoma važne implikacije za politiku intervencije. Od posebne je važnosti da su u porastu ovisnici s ranijom kriminalnom karijerom. Kombinacija ovisničke supkulture o kriminalnim udruženjima i niža dob ovisnika implicira tezu da suvremeni ovisnici imaju sve manje šanse povratka u konvencionalni životni stil od ovisnika prije dva desetljeća. U stvari, mnogi današnji ovisnici nisu nikad upražnjavali konvencionalni način života u koji bi se mogli vratiti. Ovo postavlja ozbiljan problem za programe tretmana koji se primarno odnose na ponašanje ovisnika i protivni su poželjnom životnom stilu koji bi ih opet afirmirao. Točnost ovoga predviđanja proizašla je iz studije o ovisnicima na metadonskom programu u New Yorku (Hayim i sur., 1973). U ovom je uzorku dob početka ovisnosti značajno korelirala s kriminalnim ponašanjem u vrijeme tretmana. Ranije nastupanje ovisnosti bilo je upravo razmjerno s većim opsegom kriminalnog ponašanja za vrijeme tretmana. Većina navedenih studija koristila je službene policijske statistike kao svoj izvor.

Istraživači posvećuju veliku pozornost ispitivanju povezanosti vrste konzumirane droge i vrste kaznenog djela.

S obrazloženjem kako prohibitivna cijena narkotika pridonosi većem činjenju kaznenih djela, neki autori objašnjavaju zašto su opijatski ovisnici

tradicionalno karakterizirani većim sudjelovanjem u imovinskom kriminalitetu od neovisnika (Incardi i Chambers, 1972; Newmayer, 1972; Gould, 1974; Wardlaw, 1978; Goldstein, 1981; Fields i Walters, 1985; Collins i sur., 1985; Johnston i sur., 1987; Parker i Newcombe, 1987; Faupel i Clockars, 1987; Nurco i sur., 1988). Autori su ustanovili povezanost uporabe droga i ove vrste kriminaliteta na visoko značajnoj razini. Nadalje, pokazali su da je povezanost uhićenih za imovinska kaznena djela s kaznenim djelima vezanim uz zlouporabu droge više nego dvostruko veća od povezanosti uhićenih za imovinska kaznena djela s uhićenima koji nisu ovisnici. Prema tome, studije pokazuju da mnogi ovisnici čine kaznena djela krađa, iako ova istraživanja ne govore o tome koliki se udio ovisnika treba baviti ovim deliktima da bi održavao svoju naviku (habituacija) i koliko imovinskih kaznenih djela, zapravo, oni trebaju počinuti da bi financirali svoju ovisnost. Osim toga, postavlja se pitanje koliki je udio počinitelja imovinskih delikata koji nisu ovisnici. Jedan od problema ovih ispitivanja jest da se za uzorak uzimaju redovito okorjeli, teški ovisnici, često u zatvoru ili u programima tretmana, što je jednostrano. Usto, većina podataka dobivena je intervjuom, stoga postoji značajna mogućnost da su samoiskazi pretjerani iz bilo kojih razloga.

S druge strane, rezultati istraživanja koje su proveli Hughes, Crawford, Barker, Schuman i Jaffe (1978) pokazuju da je 33% ovisnika uključeno u prodaju droga kao primarni izvor zarade, a 38% ih je uključeno u druge nezakonite aktivnosti. Za mnoge je ovisnike najdostupniji izvor zarade preprodaja droga ili pridružene kriminalne djelatnosti. Gould (1974:41) iznosi da čak ako isključimo nezakoniti uvoz droga i prodaju na veliko (koja je zatvorena za ovisnike), još uvijek postoje golemi profiti u uličnoj preprodaji «na malo». Tako se polovica ili više novca utrošenog na heroin zaradi kroz preprodaju heroina, a polovica ovisnika može financirati svoju naviku prodajući heroin onoj drugoj polovici.

Naše istraživanje ima za cilj ispitati kakva je kriminalna karijera i koju vrstu droga konzumiraju mladi delinkventi-ovisnici, s obzirom na to je li kazneno djelo zbog kojega su ušli u uzorak imalo za cilj nabavu sredstava da bi kupili drogu (tzv. indirektni kriminalitet).

2. METODE

2.1. Uzorak

Uzorak čini 268 ispitanika obaju spolova (8.1% žena), mladih od 35 godina (tablica 1). Oni su u razdoblju od 01.01.1988. do 21.12.1993. godine bili evidentirani u šest policijskih uprava u Republici Hrvatskoj¹, radi posljednjega počinjenog kaznenog djela, a ujedno su i ovisnici o drogama.

	14-16 godina	17-18 godina	19-21 godina	22-25 godina	26-30 godina	30-35 godina	Ukupno
aps	4	10	61	59	93	41	268
%	1.5	3.7	22.8	22.0	34.7	15.3	100

Kazneno djelo zbog kojega su ispitanici uvršteni u uzorak u 48.5% slučajeva bio je neki imovinski delikt, a u 44.5% neko kazneno djelo protiv drugih društvenih vrijednosti. Među svim imovinskim deliktima najprisutnija je teška krađa (81.5%), a slijede krađa (10.5%) i razbojstvo (4.5%). Među svim deliktima protiv drugih društvenih vrijednosti najprisutnija je neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (55.9%) i omogućavanje uživanja opojnih droga (28.3%).

Oko trećine ispitanika (32%) počinilo je delikt pod djelovanjem droge. Oko dvije trećine (66.8%) počinilo je djelo individualno, a 27.9% unutar organizirane skupine. Oko dvije trećine ispitanika, osim kaznenog djela zbog kojeg su u uzorku, ranije je bilo upleteno u kriminalitet (tablica 2).

	samo posljednje	dva	tri	više od tri	Ukupno
aps	80	35	33	120	268
%	29.8	13.1	12.3	44.8	100

Ispitanici su višestruki konzumenti droga (tablica 3), od čega najčešće kanabisa, barbiturata i opijata. Konzumirane droge podjednako su domaćeg (53.1%) i stranog (46.9%) porijekla.

	opijati	psihostimulansi	halucino-geni	kanabis	Organska otapala	barbiturati
aps	199	105	106	239	66	217
%	74.2	39.2	39.5	89.2	24.6	81.0

¹ Od 20 policijskih uprava u Republici Hrvatskoj odabrano je šest onih u kojima je prema policijskim statistikama evidentirano preko 90% ovisničkog kriminaliteta.

2.2. Varijable

Ovaj rad dio je većeg istraživanja² za koje je konstruiran upitnik koji sadrži 168 varijabli. Središnja varijabla koja se ovdje raščlanjuje jest «Ispitanik čini kazneno djelo da dođe do sredstava za nabavu droge» (Ne, Da). Ona je promatrana u relacijama s varijablama koje opisuju vrstu kaznenog djela te raniju kriminalnu i prekršajnu aktivnost ispitanika (16 varijabli) i s varijablama koje opisuju vrste droga koje ispitanici konzumiraju (31 varijabla).

2.3. Način prikupljanja podataka

Podaci su bili prikupljeni na temelju nekoliko izvora:

- dokumentacije iz šest policijskih uprava u Republici Hrvatskoj (kriminalistička i kaznena evidencija te pismena u djelokrugu policije),
- dokumentacije državnih odvjetništava i sudova, centara za socijalnu skrb i bolničkih odjela za tretman ovisnika,

- strukturiranim razgovorom sa svakim ispitanikom.

2.4. Metoda obrade podataka

Za obradu podataka uporabljen je hi-kvadrat test. Kao kritična vrijednost statističke značajnosti uzeta je vjerojatnost pogreške (P) manja od 0.05%.

3. REZULTATI

U 60.1% slučajeva ispitanici su počinili kazneno djelo zbog kojega su u uzorku s ciljem nabave sredstava za kupnju droge. Statistički značajne razlike između njih i ispitanika koji djelo nisu počinili s tim ciljem, s obzirom na vrstu počinjenog kaznenog djela, kriminalnu karijeru i vrste konzumirane droge, utvrđene su ili se valjano mogu interpretirati samo u tri slučaja: kad je u pitanju ranija evidentiranost ili kažnjavanost za kaznena djela, kažnjavanost za prekršaje i zlouporaba opijata.

Ilustracije radi, navest ćemo podatke iz kojih je vidljiv odnos između varijable koja se odnosi na

Indirektni kriminalitet vezan uz drogu	k.d. protiv imovine	k.d. protiv života i tijela	k.d. protiv dostojanstva ličnosti i morala	k.d. protiv javnog reda i pravnog poretka	k.d. protiv sigurnosti javnog prometa	k.d. protiv drugih društvenih vrijednosti	ukupno
Ne	24 (22.4%)	4 (3.7%)	5 (4.7%)	1 (0.9%)	2 (1.9%)	71 (66.4%)	107 (39.9%)
Da	106 (65.8%)	1 (0.6%)	1 (0.6%)	1 (0.6%)	2 (1.2%)	50 (31.1%)	161 (60.1%)
Ukupno	130 (48.5%)	5 (1.9%)	6 (2.2%)	2 (0.7%)	4 (1.5%)	121 (45.1%)	268 (100%)

hi-kvadrat = 14.3004 P=0.01

Indirektni kriminalitet vezan uz drogu	Ne	Da	Ukupno
Ne	52 (48.6%)	55 (51.4%)	107 (39.9%)
Da	31 (19.3%)	130 (80.7%)	161 (60.1%)
Ukupno	83 (31.0%)	185 (69.0%)	268 (100%)

hi-kvadrat = 25.8891 P=0.00

vrstu kaznenog djela zbog kojega su ispitanici u uzorku i varijable koja opisuje je li ispitanik počinio kazneno djelo da bi došao do sredstava za nabavu droge (tablica 4). Zbog malih frekvencija nije svrhovito interpretirati statističku značajnost povezanosti među njima, ali je zanimljiva polarizacija ispitanika u smislu činjenja kaznenih djela protiv imovine i kaznenih djela protiv drugih društvenih vrijednosti. Udio ostalih delikata je zanemariv. Pri tome su počinitelji imovinskih delikata trostruko češće zastupljeni među ispitanicima koji su se željeli domoći sredstava za kupnju droge, nego među onima koji nisu imali taj cilj.

Iz tablice 5 vidljivo je da su ispitanici koji su počinili kazneno djelo da bi došli do sredstava za

2 Istraživanje nosi naslov «Socijalno demografska, ponašajna i obilježja ličnosti delinkvenata ovisnika o drogama u Republici Hrvatskoj», jedino je ove vrste u Hrvatskoj, a provele su ga autorice pod pokroviteljstvom Ministarstva unutarnjih poslova RH i Edukacijskog rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

kupnju droge znatno češće ranije evidentirani ili kažnjavani za kaznena djela, a isto tako i za prekršaje (tablica 6), nego oni koji nisu imali istu namjeru prilikom činjenja kaznenog djela zbog kojega su u uzorku.

Tablica 6. **Ranija evidentiranost ili kažnjavanost za prekršaje**

Indirektni kriminalitet vezan uz drogu	Ne	Da	Ukupno
Ne	42 (39.3%)	65 (60.7%)	107 (39.9%)
Da	31 (19.3%)	130 (80.7%)	161 (60.1%)
Ukupno	73 (27.2%)	195 (72.8%)	268 (100%)

hi-kvadrat = 12.9702 P=0.00

Ispitanici koji su počinili kazneno djelo da bi došli do sredstava za kupnju droge značajno su češće konzumenti opijata od onih koji kazneno djelo nisu počinili s tim ciljem (tablica 7).

Tablica 7. **Zloupotreba opijata**

Indirektni kriminalitet vezan uz drogu	Ne	Da	Ukupno
Ne	48 (44.9%)	59 (55.1%)	107 (39.9%)
Da	15 (9.3%)	146 (90.7%)	161 (60.1%)
Ukupno	63 (23.5%)	205 (76.5%)	268 (100%)

hi-kvadrat = 45.1606 P=0.00

4. RASPRAVA

Rezultati istraživanja pokazali su da su ispitanici višestruki ovisnici pretežito o produktima kanabisa, barbituratima i opijatima. Također su pretežito recidivisti, a po kriteriju posljednjega kaznenog djela zbog kojeg su u uzorku polarizirani su na počinitelje imovinskih delikata i delikata ilegalne trgovine drogom. Ostali delikti zastupljeni su neznatno. Ovakvi podaci u skladu su s onima do kojih su došli brojni suvremeni autori (Wardlaw, 1978; Watters i sur., 1985; Johnston i sur., 1987; Parker i Newcombe, 1987; Nurco i sur., 1988; Morgan, 1995).

Razlike koje su utvrđene između delinkvenata ovisnika koji čine kaznena djela da bi došli do sredstava za nabavu droge i ostalih ispitanika vrlo su znakovite. Oni značajno češće čine imovinske delikte, češće su ranije kazneno i prekršajno kažnjavani i češće ovisni o opijatima. Ovo ukazuje da opijatski ovisnici nisu čvršće integrirani u ovisničku subkulturu u smislu prihvaćanja pravila ilegalnog tržišta drogom. Oni su usvojili posve drugačiji životni stil od ovisnika koji svoju ovisnost održavaju isključivo preprodajom droga. To najvjerojatnije podrazumijeva individualno činjenje kaznenih djela krađe, što policiji otežava spoznaju da je uopće riječ o počinitelju ovisniku, a za njega samog smanjuje rizik otkrivanja. Konačno, ovakvo rezoniranje potvrđuju i saznanja iz policijske prakse.

Gledani u svojoj cjelokupnosti, rezultati daju dosta indikatora u smjeru potvrde hipoteze prema kojoj delinkventna aktivnost prethodi zlouporabi droga.

5. ZAKLJUČAK

Na prvi pogled moglo bi se zaključiti da je rad bio usmjeren isključivo na verifikaciju spomenute hipoteze. Iako rezultati ukazuju na tendenciju da su ovisnici počinitelji kaznenih djela s ciljem nabave sredstava za kupnju droga primarno delinkventi, što ide u prilog toj hipotezi, ne smije se izgubiti iz vida da veze između kriminaliteta i ovisnosti nisu jednoznačne. Naime, u jednoj situaciji droga može biti pokretač zločina, u drugoj može biti njegova posljedica. Etiologija tih veza može biti rezultat činjenice da na obje promatrane društveno negativne pojave poticajno djeluju isti čimbenici. Kako konstatiraju mnogi autori, i delinkventi i ovisnici su osobe posve specifičnih životnih navika, sustava vrijednosti i načina uzdržavanja.

LITERATURA

- Ball, J.C., C.D. Chambers, J.J. Ball (1968): The Association of marijuana smoking with opiates addiction in the United States. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 59, 171 - 182.
- Chambers, C.D., A.D. Moffet (1969): Drug addiction in the Commonwealth of Kentucky, Unpublished manuscript.
- Chein, I., E. Rosenfeld (1957): Juvenile narcotics use. *Journal of Law and Contemporary Problems*, 22, 52 - 68.
- Chein, I., D.L. Gerard, R.S. Lee, E. Rosenfeld (1964): *The Road to: Narcotics, Delinquency, and Social Policy*. Basic Books, New York.
- Collins, J.J., R. L. Hubbard, J.V. Rachal (1985): Expensive drug use and illegal income: a test of explanatory hypothesis. *Criminology*, 23, 743 - 764.

- Dai, B. (1937): *Opium Addiction in Chicago*, Commercial Press, Shanghai (Reprint Pattersen Smith, Montclair, New York, 1970).
- Ellinwood, E.H. (1971): Assault and homicide associated with amphetamine abuse. *American Journal of Psychiatry*, 127, 1170 -5.
- Faupel, C.E., C.B. Clockars (1987): Drugs - crime connections: elaboration for the life histories of hard core heroin addicts. *Social Problems*, 34, 54 - 68.
- Fields, A., J.M. Walters (1985): Supporting a heroin habit, *Life with heroin: Voices from the inner city*. MA, Lexington Books, Lexington.
- Goldstein, J. (1981): Cocaine and crime in US, In: Cocaine today: its effects on the individual and society. United Nations Inter-regional Crime and Justice Research Institute (Rome), UNICRI Publication, 44, 238 - 245.
- Goldstein, P.J. (1985): The drugs/ violence nexus: a tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*, 14, 493 - 506.
- Gordon, A.M. (1973): Patterns of delinquency on drug addiction. *British Journal of Psychiatry*, 122, 205 - 210.
- Gould, L.C. (1974): Crime and the addict: Beyond common sense. In: Inciardi, J.A., C.D. Chambers (Eds): *Drugs and the criminal justice system*. Sage, Beverly Hills, 57 - 75.
- Hughes, P., G. Crawford, N. Barker, S. Schuman, J. Jaffe (1971): The social structure of a heroin copping community, *American Journal of Psychiatry*, 128, 43 - 50.
- Hayim, G., I. F. Lukoff (1973): Heroin use and crime in a methadone maintenance program - An interim report. US Department of Justice, Law Enforcement Assistance Administration, US Government Printing Office, Washington, DC.
- Inciardi, J.A., C.D. Chambers (1972): Unreported criminal involvement of narcotics addicts. *Journal of Drug Issues*, 2, 57 - 64.
- Johnson, B.D., MA Kaplan, J. Schmeidler (1990): Days with drug distribution: which drugs? How many transactions? With what returns? In: *Drugs crime and the criminal justice system*. ACJS/Anderson Monograph Series, 193 - 214.
- Johnston, L.D., P.M. O' Malley, J.G. Bachman (1987): National Trends in Drug Use and Related Factors Among American High School Students and Young Adults, 1975 - 1986, Fr. US Department of Health and Human Services, National Institute of Drug Abuse, US Government Printing Office, Washington, D.C., 48, 179 - 181.
- Lukoff, I.F. (1973): Issues in the evaluation of heroin treatment. Paper presented at the Epidemiology of Drug Abuse Conference, San Juan, Puerto Rico, 12 - 14.
- Morgan, J.P. (1995): Criminal or medical problems. *Police*, 9, 6-9.
- Nadelman, E.A. (1988): The case for legislation. *The public interest*, 923 - 931.
- Nash, G. (1968): Unpublished material from the Columbia University Bureau of Applied Social Research study supported by the New York State Narcotic Addiction Control Commission.
- Newmayer, J. (1972): *The Junkie Thief*. San Francisco: Haight Ashbury Free Medical Clinic, mimeographed paper.
- Nurco, D.N. (1988): Differential Criminal Patterns of Narcotic Addicts over an Addiction Career. *Criminology*, 26, 407 - 423.
- O' Donnel, J.A. (1966): Narcotic addiction and crime. *Social Problems*, 13, 374 - 385.
- Parker, H., R. Newcombe (1987): Heroin use and acquisitive crime in an English community. *British Journal of Sociology*, 38, 331 - 350.
- Pescor, M.J. (1938): A statistical analysis of the clinical records of hospitalised drug addicts, *Public Health Reports*, Supplement, 143, 1- 30.
- Schur, E.M. (1962): *Narcotic addiction in Britain and America*. Bloomington, University Press, Indiana.
- Tappan, P.W. (1960): *Crime, justice and correction*, McGraw - Hill, New York.
- Tinklenberg, J., K.M. Woodrow (1972): Drug use among youthful assaultive and sexual offenders. In: S. H. Frazier (Ed.): *Agression: Proceeding of the 1972 Annual Meeting for the Association for Research in Nervous and Mental Disease*. Williams and Wilkins Co., Baltimore.
- Voss, H.L., R.C. Stephens (1973): Criminal history of narcotic addicts, *Drug Forum*, 2, 191 - 202.
- Walters, G.D. (1994): Drugs and crime in lifestyle perspective. In: *Drugs, Health, and Social Policy Series*, 1, Sage Publications (Thousand Oaks, CA).
- Wardlaw, G. (1978): *Drug use and crime*. Australian Institute of Criminology, Canberra, 20 - 35.
- Watters, J.K., C. Reinerman, J. Fagan (1985): Casualty, context and contingency: Relationships between drug abuse and delinquency. *Contemporary Drug Problems*, 12, 351 - 373.